

Zakaj se je Churchill odločil za Broza?

Knjiga britanskega publicista Petra Battyja *Titova velika prevara* povsem razgali prevare angleških obveščevalcev.

Založna Nova obzorja je izdala knjigo z naslovom *Titova velika prevara* in podnaslovom *Kako je Tito zavajal Churchilla*. Napisal jo je britanski publicist Peter Batty. Avtor ni zgodovinar, ampak je kot režiser in scenarist ustvaril vrsto dobrih dokumentarcev, iz katerih so nastale tudi knjige. Naslov in podnaslov knjige potrebuje komentar, saj sta lahko zavajajoča. Voditelj jugoslovanske komunistične revolucije Josip Broz Tito je kvečjemu prevaral Jugoslovane in s tem tudi Slovence, ne pa tudi Churchilla, kot bi se dalo to razumeti iz podnaslova. Seveda je zavajal Churchilla, koga pa ni. Vendar je bistvo knjige drugje. Britanci in z njimi njihov ministrski predsednik Winston Churchill so dobro vedeli za Brozovo zavajanje, vendar so se odločali po svojih trenutnih interesih. Nobena knjiga do zdaj ni tako natančno prikazala, zakaj je med drugo svetovno vojno Churchill zavrgel Dražo Mihailovića in njegovo vojsko v domovini in zakaj ter kako je podprl Broza in njegovo partizansko vojsko. Peter Batty se je v temo zelo poglobil in je na podlagi množice spominskih zapisov, pogovorov z akterji in arhivskih dokumentov napisal izvrstno knjigo, ki je hkrati s svojo vsebino tudi porazna za vso dosedanjo mitologijo o Brozovih partizanih. V knjigi natančno sledimo dogajanju v Jugoslaviji med vojno od začetka zasedbe leta 1941. Ves čas spremljamo glavne akterje odnosov med Jugoslovani (Mihailovićem in Brozom) in britanskimi odposlanci pri njih. Britanci so že zgodaj poslali svoje odposlance k Mihailoviću. Ti so pošiljali svojim službam poročila o dogajanju v Jugoslaviji. Seveda so jih predvsem zanimale diverzantske akcije proti Nemcem na prometnicah, ki so jih uporabljali Nemci za prevoz surovin in vojaštva, tako predvsem na železnici. Batty je v knjigi natančno prikazal, da Mihailović niti za hip ni bil kolaboracionist, kakršno nalepko mu je prilepila agresivna komunistična propaganda med vojno, še bolj pa po njej. Prav tako natančno spremljamo Mihailovićevo veliko stisko zaradi nemških povračilnih ukrepov zaradi akcij njegove vojske. Nemško nasilje je bilo v Srbiji zares izjemno kruto. Nikjer

drugje se Nemci niso tako znašali nad civilisti kot v Srbiji, ko so »odgovarjali« na razne akcije proti njim.

Poleg tega se je moral Mihailović soočati še z drugo uničevalno silo, to je z Brozovo revolucionarno vojsko, ki je bila proti njegovi ves čas agresivno in uničevalno nastrojena. Po vsej logiki bi Britanci morali povsem podpirati Mihailovića. Vendar ga niso in so ga na začetku leta 1944 tudi povsem zavrgli. To se je zgodilo zaradi prevar, ki so jih počeli nekateri Britanci. Britance je dogajanje na Balkanu zelo zanimalo, saj so ves čas želeli, da bi tam delovalo čim več nemške vojske, s čimer bi razbremenili zahodno in vzhodno fronto v Evropi. Zato so poleg obstoječih obveščevalnih služb ustanovili še posebne. Takšna je bila SOE, Special Operations Executive oz. Uprava za posebne operacije. Zadolžena je bila za protinemške akcije na območjih, ki so jih zasedali Nemci. Sedež SOE za Balkan je bil v Kairu. Že hitro po ustanovitvi je prišel na njegovo čelo James Klugmann. Položaj in čin je hitro dosegel, ker je bil marljiv in je dobro obvladal srbohrvaščino. Bil je zadolžen za pripravo obveščevalnih povzetrov in situacijskih poro-

SEVEDA JE ZAVAJAL CHURCHILLA, KOGA PA NI.

čil. Do njega so tako prišla vsa poročila agentov, ki so jih poslali k Mihailoviću in Brozu. Njegova naloga je bila, da je iz njih povzel bistvene podatke in jih tudi komentiral. Njegova poročila so potem šla naprej do najvišjih britanskih vojaških in političnih uradov. Če bi bil Klugmann politično »nevtralna« oseba, bi bilo vse v redu. Toda bil je vse drugo kot to. Šele dokumenti v britanskem državnem arhivu, ki so dostopni od leta 2002, pokažejo, da je bil Klugmann član Komunistične partije od leta 1933, da je delal za sovjete, predvsem pa za Komunistično internacionalo (Kominterno). Prav tako kot Broz. Klugmann je bil v službi Moskve vse od študentskih dni. Klugmannov sošolec je

bil tudi Fitzroy Maclean, ki ga je med šolanjem nagovarjal, da postane komunist.

Klugmann je zasedal izjemno pozicijo in naredil je prav vse, da je nadrejenim pošiljal prirejena poročila o Mihailoviću in Brozu. Mihailovićeve akcije je pogosto zamolčal, Brozovih pa seveda ne. Poleg tega je imel vpliv tudi na pošiljanje pomoči Mihailoviću. Ta je bila tako veliko bolj skromna, kot bi morala biti, v njej pa so bili tudi povsem neuporabni »pripomočki«.

Toda odločilno vlogo je na koncu odigral Fitzroy Maclean. V Brozov štab v Jajcu je prišel 18. septembra 1943. Broz ga je zasul s povsem pretiranimi podatki o svoji partizanski vojski in njenih akcijah proti Nemcem ter o povezovanju Mihailovića z Italijani in Nemci. V resnici se je Broz veliko bolj povezoval z njimi. Ko se je Maclean 4. novembra vrnil v Kairo, je tam začel pravo propagandno kampanjo v prid Broza in proti Mihailoviću. Napisal je dolgo poročilo, ki je bilo zgrajeno iz izrazito napačnih podatkov. Na eni strani je skrajno pretiraval v Brozov prid, Mihailovića pa prikazal kot kolaboracionista. Churchill se je zato zaradi povsem tendencioznih podatkov odločil za Josipa Broza Tita in s tem je bila usoda Jugoslavije zapečatenata. Prav gotovo je to ena najboljših knjig, kar smo jih do zdaj dobili v slovenščini in so jih napisali Angleži. ■

IVO ŽAJDELA